

Els dirigents de la revolta pagesa de 1687-1689: de barretines a botiflers

per Joaquim Albareda i Salvadó

Els estudis sobre l'alçament dels pagesos d'una àmplia zona de Catalunya entre el 1687 i el 1689 van matisar sensiblement la visió optimista generalitzada de la recuperació econòmica a finals del segle XVII.¹ A una conjuntura econòmica desfavorable, provocada per la plaga de llagostes que malmeté la collita del 1687, s'hi afegí l'allotjament desproporcionat de les tropes espanyoles i les contribucions per a l'exèrcit que carregaven persistentment les àrees rurals i esdevenien més feixugues en la mesura que els grups privilegiats n'eren exempts. La revolta prengué una proporció creixent: si el 1687 havia mobilitzat de 6.000 a 7.000 persones, i el 1688 en va mobilitzar unes 10.000, el 1689 foren 18.000, segons J. Dantí, xifra que només va poder ser neutralitzada mitjançant una repressió ferotge a càrrec del virrei el duc de Villahermosa. Ben altrament al que succeí el 1640, aquesta vegada les classes dirigents catalanes —llevat d'un grup encap-

Nota prèvia. La realització d'aquest treball ha estat possible gràcies al suport de l'Escola Universitària Balmes de Vic, que em concedí un ajut per a la recerca el curs 1982-83 i un trimestre sabàtic el curs 1985-86. Així mateix, he d'agrair a la CIRIT la concessió de dos ajuts, el 1985 i el 1987, per a dues estades de curta durada a l'estranger, i a la Fundació Jaume Bofill la concessió d'una beca per a la realització de la tesi doctoral, el 1987.

Vull fer constar, també, el meu agraïment pel seu ajut a Alain Ayats, estudiós de les guerres entre França i Espanya en el regnat de Lluís XIV que m'ha proporcionat informacions múltiples i suggeriments valuosos que m'han obert el camí a noves vies d'anàlisi; a Helène Hugues i als funcionaris de l'Arxiu Departamental dels Pirineus Orientals, de Perpinyà, les facilitats que m'han donat per a treballar-hi; a Manuel Fernández i Anna Freixas, del mas les Torres de Sant Quirze Safaja, així com a Dolors Vila, la seva plena cooperació i amable hospitalitat; finalment, a Josep M. Torras, a Josep Fontana, a Núria Sales i a Jordi Figuerola el seu ànim i els suggeriments de gran utilitat; a Antoni Pladevall, pioner en l'estudi d'aquest tema, la seva útil col·laboració; i a Segimon Serrallonga la regularització ortogràfica i la puntuació lògica dels documents en català, amb l'únic objectiu de facilitar-ne la lectura sense desnaturalitzar-ne en cap cas el llenguatge.

Per últim, un aclariment sobre la grafia *Torres*: aquesta grafia es troba en alguns documents, per bé que en la majoria, seguint el corrent castellanitzador dels antropònims i topònims de l'època, hi consta *Torras*, pluralització familiar del singular *Torra*, que és tal com acostumava a signar gairebé sempre el dirigent barretina.

1. TEROL, *La Revolta dels Gorretes*, tesi de llicenciatura (UB 1974); H. KAMEN, *Una insurrecció oblidada del segle XVII: l'alçament dels camperols catalans de l'any 1688*, «Recerques», 9 (1979), ps. 11-28; A. PLADEVALL, *La guerra dels «gorretes» o dels «barretines», «Centelles»* (1978); J. DANTÍ, *La revolta dels gorretes a Catalunya (1687-1689)*, «Estudis d'Història Agrària», 3 (1979), ps. 79-99; Ll. FERRER, *L'avalot de les faves a Manresa. Un moment de la revolta de la terra a Catalunya el 1688*, «Recerques», 11 (1981).

çalat pels diputats Antoni i Daniel Saiol i Josep Ciges— actuaren unànimament contra la revolta per l'amenaça que suposaven per a llurs interessos de classe algunes de les reivindicacions bàsiques dels pagesos, com l'actitud contrària a l'exempció fiscal de què gaudien els privilegiats. A més a més, la revolta posava en perill l'entesa econòmica i política dels grups socials pròspers amb la monarquia. Evidentment, la revolta dels barretines no era la dels Feliu; traduïa una doble realitat econòmica i social a Catalunya: unes ciutats puixants vinculades a la manufactura i al comerç i unes àrees rurals en una desigual recuperació, lligades a l'activitat agrícola, castigades pel pes de les tropes i, amb una freqüència exagerada, per la guerra amb França. D'aquesta manera, la revolta que s'inicià a Centelles (Osona) i que incidí al Lluçanès i al Vallès, s'estengué cap el Llobregat, dirigida per un grup de propietaris benestants que ocupaven càrrecs municipals, els quals mobilitzaven pagesos i menestrals que es negaven a patir uns allotjaments excessius i a pagar unes contribucions elevades, alhora que reclamaven la llibertat dels síndics detinguts i la rehabilitació dels diputats desinsaculats.

Les diverses i valuoses aportacions sobre la revolta han donat lloc a interpretacions també diferents i no sempre coincidents. H. Kamen ha destacat les bones relacions entre la noblesa i les classes comerciants catalanes amb Madrid, la qual cosa va determinar la manca de suport de les institucions a la revolta, a diferència del 1640, i, inevitablement, l'aïllament dels dirigents barretines, que desembocà en el pacte amb l'intendent del Rosselló Trobat i esdevingueren agents francesos. Segons ell mateix, «l'ajut de França havia de resultar tan crucial que va dictar i controlar tots els episodis importants d'un moviment que fins ara havia estat tractat com a moviment popular "espontani"». ² Per la seva part, J. Dantí posa l'accent en els contrastos de la revolta dels barretines amb la del 1640 i remarca la manca de continuïtat entre ambdues, si bé assenyala la repetició d'elements comuns i la caracteritza com una revolta pagesa típica de l'antic règim per rebatre la tesi de Kamen en el sentit que «és difícil de veure l'acció concreta dels caps catalans sobre la massa de revoltats per a acomplir la seva funció. La revolta fou... fonamentalment espontània». I subratlla que «en aquestes previsions [dels francesos] no és possible involucrar el moviment social de la revolta dels barretines, que amb la forma habitual de la revolta pagesa d'antic règim cridava "visca el rei i muira el mal govern"». ³ Dantí també ha remarcat un factor coincident amb la revolta del 1705: la lluita contra la regalia reial de les insaculacions.

En aquest context, doncs, l'objectiu del treball present és d'intentar precisar alguns aspectes relacionats amb la revolta, ⁴ com ara el paper dirigent d'un dels seus caps, Enric Torres —esprement les possibilitats de comprendre millor la història moderna que ens ofereix la «microhistòria»—, i la controvertida qüestió del servei prestat a la monarquia francesa per part dels caps barretines. Finalment, analitzarem l'intent francès d'ocupar Catalunya el 1691, amb el

2. KAMEN, *op. cit.*, p. 21.

3. DANTÍ, *op. cit.*, p. 80.

4. Gràcies a l'estudi de noves fonts documentals com l'arxiu del mas les Torres de Sant Quirze Safaja, l'Arxiu Departamental dels Pirineus Orientals, de Perpinyà, i el Service Historique de l'Armée de Terre (Dépot Général de la Guerre, Vincennes), de París.

suport d'un grup de nobles catalans, i l'actitud filipista dels caps barretines a la Guerra de Successió.

Centelles i la revolta dels barretines

Tant Dantí com Kamen i Pladevall han assenyalat la importància de Centelles en l'inici de la revolta, com ja havia fet oportunament N. Feliu de la Penya.⁵ El fet que provocà l'esclat del conflicte a Centelles i als pobles de l'entorn, per la situació extrema a què s'havia arribat, fou l'enfrontament entre el comú i el comte, Francesc de Blanes i Carròs, a conseqüència de l'extralimitació en els seus poders i de les iniquitats que exercia damunt la població. El 1642 ja hi va haver un plet pels abusos d'aquest en la percepció del delme que els pagesos es negaven a pagar, perquè el comte els exigia la setena part de la collita en lloc de la desena.⁶ Sense que en coneguem les circumstàncies, fins i tot la casa del comte fou assaltada i a principis del 1643 alguns dels veïns de Centelles i de Sant Quirze Safaja residien a Aiguafreda, fugitius de la justícia del comte, perquè un dels seus homes fidels fou assassinat.⁷ El mateix Enric Torres hi entrà en conflicte el 1683 perquè el comte es negava a complir uns acords presos anteriorment sobre les aigües per als pous de glaç que ell explotava a Sant Quirze.⁸

Gràcies a un extens memorial coneixem les raons de fons de l'enfrontament entre el comú i el comte. S'hi denunciava, entre d'altres coses, el fet que el batlle, amb la complicitat del comte, s'apropiava diners recaptats per a la contribució dels soldats, la mala administració de la justícia i els abusos comesos pels funcionaris, la prohibició del comte de poder comprar a la botiga de pa i de carn dels eclesiàstics, la persecució i els atemptats contra persones malvistes pel comte, la connivència del virrei marquès de Leganés amb el comte —fins al punt «*que sus cosas las tomaba como suias*»— fent-li costat davant els plets posats pel comú a l'Audiència, la pressió del comte per tal que la contribució a les tropes augmentés, així com la seva negativa al fet que els oficials de justícia entressin en el repartiment de la contribució, de tal manera que el comú entenia la sobrecàrrega com un càstig del comte a través del virrei; i, finalment, denunciava la detenció de síndics i jurats de Centelles, entre ells d'Enric Torres, per tal de forçar el pagament de les contribucions.⁹

El component antisenyorial esdevé manifestament cabdal, doncs, per explicar l'inici de la revolta a Centelles.¹⁰ Naturalment, uns altres factors actuaren

5. N. FELIU, *Anales de Cataluña*, llibre XXI, cap. IX, p. 393.

6. Arxiu Episcopal de Vic, Arxiu Parroquial de Centelles, «Dificultats del Rector de Centelles ocasionades per la resistència dels Parroquians en pagar lo Delme al Compte de Centelles» (1642).

7. X. TORRES, *La Vall de Torelló als segles XVI i XVII: una història de paraires i bandolers*, treball inèdit (bossa d'estudis Ajuntament de Torelló, 1986), p. 245.

8. Mas les Torres, plec «1600» (8-I-1683).

9. J. ALBAREDA, *El component antisenyorial en la revolta dels Barretines a Centelles i en l'actitud «botiflera» d'alguns pobles d'Osona*, «II Col·loqui d'Història Agrària» (Barcelona-Olot, desembre de 1986).

10. A finals del 1690, després que el Tercio de Aragó a les ordres del comte de Guara hagués sotmès la vila i el comtat, els síndics de Centelles presentaren la seva obediència al virrei i aquest els féu adreçar al comte de Centelles, el qual els digué que la primera cosa

de manera combinada: la situació crítica provocada per les contribucions, les exempcions de què gaudien els privilegiats (les quals, a la vegada, produïren un conflicte entre el comú i els familiars del Sant Ofici, amb segrestaments de béns i persecució d'aquests darrers per part del comú,¹¹ la presència d'un grup de propietaris benestants amb càrrecs municipals que defensaven l'autonomia del comú davant el senyor feudal (Torres, Llavina, Rossell, etc.) i, ben segur, una actitud de fons de resistència a l'exèrcit espanyol sobre la qual Eva Serra ha insistit.¹²

D'altra banda, també cal no oblidar aquest vell contenciós entre el comú i el comte a l'hora d'intentar explicar l'actitud filipista a la Guerra de Successió d'una bona part dels centellencs en oposició al seu senyor, esdevingut austriacista, de la mateixa manera que els habitants de Manlleu s'oposaren als «vigatans» per raó del conflicte que mantenien amb un dels seus caps més destacats, Carles Regàs, que posseïa el monopoli dels molins de la vila i no permetia que el comú en construís un de nou.¹³

Els Torres de Sant Quirze Safaja (Vallès Oriental) eren una família benestant, propietaris de terres i d'un mas ric, a més d'explotadors d'uns pous de glaç en ple rendiment (el 1677 l'Enric i el seu pare Pere Pau tenien arrendat el servei del glaç de Barcelona; el fill de l'Enric, Jaume, el 1701 sollicità de nou la plaça d'arrendador per cinc anys i, més tard, el 1736, subministraven el glaç al comú de Sabadell).¹⁴ L'lur representant comercial a Barcelona era Jaume Circuns, gendre de l'Enric, que entre el 1680 i el 1690 posseïa una botiga que ell mateix administrava, on tenien participació Pau Feu i Salvador Feliu de la Penya. El mateix Circuns va intervenir posteriorment en activitats industrials del botiguer Martí Piles i, finalment, obtingué el càrrec de comissari de bescanvis dels exèrcits austriacistes.¹⁵

que havien de fer «era redificarle la Orca y el Rollo [la forca i els costells, símbols senyoriais] que le avian derribado, siendo la principal señal de reconocerle por dueños», cosa que van fer (Biblioteca Nacional, Madrid, ms. 2.407, núm. 130, folis 365-366, 18-xi-1690). La negociació amb el comte permeté d'arribar a la concòrdia del 1690, que facilitava un marge d'acció més ampli a la universitat, reconeixent-li el dret de tenir fleca, taverna, carnisseria, hostal, venda de neu... i drets de caça, pesca, ús d'aigües corrents, fonts, etc. També es reestructurarà la participació popular en la universitat, substituint el consell general de caps de casa per un d'ordinari i de més efectivitat, de 32 membres (16 de Centelles i 16 de les parròquies forànies) i per un consell general de 72 membres (també de 36 i 36 membres). Aquesta estructura municipal fou mantinguda, en bona part, a partir del 1716 (J. M. FONT I RIUS, *Per a la història de les institucions locals centellenques. Les primeres etapes del règim municipal*, «Centelles» [1967], i *El règim municipal en els darrers temps de l'Edat Moderna*, «Centelles» [1968]). També en parla A. PLADEVALL a *Centelles: una aproximació a la seva història* (EUMO 1987), ps. 169-172.

11. J. ALBAREDA, *op. cit.*

12. A la seva ponència sobre *Lluites pageses i conflictiuitat en el món rural dels Països Catalans*, al «II Colloqui d'Història Agrària».

13. J. ALBAREDA, *La Guerra de Successió a Osona: «vigatans» i «botiflers»*, «Actes del I Congrés d'Història Moderna de Catalunya», vol. 2 (Barcelona 1984), ps. 253-258. També, *El component antisenyorial...*

14. A. PLADEVALL, *La capella de Sant Antoni i la Masia de Les Torras* (1977). Les Torres, plec «1600» (25-xi-1677); plec «Segle XVIII» (II) (22-xii-1701); plec «1600» (13-v-1736), respectivament.

15. Les Torres, plec «1600». Carta de J. Circuns a S. E. Torres (7-ix-1687); P. MOLAS, *Comerç i estructura social a Catalunya i València als segles XVII i XVIII* (Barcelona, Curial, 1977), ps. 138-140.

Malgrat aquests lligams estrets amb la burgesia puixant de Barcelona i Mataró, Sebastià Enric Torres, per la seva condició social de pagès i com a jurat, es va veure abocat a contreure compromisos evidents amb la revolta pagesa, a allunyar-se de la burgesia amb la qual es relacionava comercialment¹⁶ i a pagar el preu elevat de l'exili i de la desfeta de les seves propietats primer a mans de les tropes reials i, més tard, a mans dels «vigatans» a la Guerra de Successió. El distanciament amb els cercles burgesos arribà a l'extrem que els Torres prengueren partit per Felip d'Anjou, quan aquells esdevingueren capdavanters de la causa austriacista.

Sebastià Enric Torres

En uns anys de collites dolentes (1687-88), de plagues de llagosta (1684-87), de sobrecàrrega dels allotjaments, de guerra amb França¹⁷ i de fort malestar entre la població de Centelles i la rodalia provocat per l'extralimitació dels poders arbitraris i pels abusos del seu senyor feudal, Sebastià Enric Torres es va

16. Josep Feu i Feliu, la família del qual tenia una botiga amb Jaume Circuns, el gendre de Torres, que era un dels ciutadans més rics de Mataró, fou obligat pels barretines a esdevenir portaveu seu amb l'amenaça de cremar-li la casa (H. KAMEN, *Una insurrecció...*, p. 16).

17. Són un fidel testimoni de la conjuntura crítica per què travessava el país els versos anònims, escrits probablement a Barcelona per un capellà (les Torres, *Esripturas de casa Miquel Deu*, sense data):

<p>1. Pecadors ab moltas llagrimas / plore
tots nostres pecats / perque al señor se
apiade de sas grans necessitats / que
pateix vuy la provinsia / o part de aquest
prinsipat / que si esmanam la vida /
prest sarem Remediats.</p> <p>2. Tota la plana de Urgell / mols llochs
vilas y siutats / diuen que ja la llagosta /
tots los blats a devorats / que ja casi
alas portas / la tenim desta siutat /
Barcelona convertexta / ans no siam cas-
tigats.</p> <p>...</p> <p>6. Veyem avuy la llagosta / per altre part
se a quedat / que podem dir clarament /
quen causan nostres pecats / la veritat
se es perduda / lo engany sempre aumen-
tat / que avuy entre las personas / ja
noy a fidelitat.</p> <p>7. Los uns enganyen los altres / y tots vi-
vim enrredats / y lo mon ple de mise-
rias / y al pobre desconsolat / janos tem
ala justisia / sabent quels pot castigar /
ni en aquella sentensia / quel senyor
nos a de dar.</p> | <p>8. Lo usurer ab sos usuras / perque se
veu ab molt blat / desitja veurer al
procsim / ja del tot aniquilat / sempre
esta parant la orella / preguntant a com
va al Blat / y com veu que no sen
puja / se queda desesperat.</p> <p>9. Al que avuy te quatra sous / vol atqui-
rir mols ducats / y si deixa un diner al
pobre / vol lay tornia duplicat / al
venjatiu may no sessa / fins a tant que
se es venjat / y mirau ell com perdona /
y pensa ell ser perdonat.</p> <p>...</p> <p>10. Quants pobres y a que viuen / de uns
y altres estats / que com an feta la
feyna / no poden esser pagats / si
demanen lo ques seu / los diuen mil
desbarats / y als pobres en sas casas /
pasan grans neseditats.</p> <p>...</p> <p>18. Molts ni a avuy que son rrichs / de lo
que an usurpat / de la asienda de molts
pobres / que an ells administrat / y si
als demanen de compta / tenan ells una
amistat / que lo que val mil escuts /
ho pagan ab deu ducats.</p> |
|---|---|

veure progressivament involucrat en el moviment de revolta dels barretines i en la seva direcció. Tenia bona relació amb d'altres dirigents: amb Antoni Soler de Sant Boi de Llobregat (amb qui s'escrivia almenys des del 1683),¹⁸ amb Rocafort de Santa Maria d'Oló, la filla del qual, Rosa, es casà amb el seu fill Jaume el 1699,¹⁹ i amb Josep Llavina, síndic de Centelles.

La seva incidència entre la pagesia del comtat és indiscutible. Al mas les Torres es guarden documents importants que denoten el seu grau de compromís amb els revoltats. Entre d'altres, la còpia d'una carta del marquès de Leganés al rei on exposa l'oposició dels centellencs a la contribució de les tropes d'Antonio Serrano el 1687; la carta dels consellers de Barcelona on demanen que siguin reintegrats en el càrrec els germans Saiol i Ciges (ja en llibertat i amb dret a insacular-se), del 1688; un escrit anònim del 1688 on, en nom de «la terra» es demana l'aplicació de les constitucions respecte a les insaculacions; el perdó de Leganés del 10-IV-1688.²⁰

A més dels caps de la revolta esmentats, Torres mantenia correspondència amb Daniel Saiol, que intentava que es valgués de la seva credibilitat entre la pagesia per tal de cercar una sortida moderada al conflicte. El 23 de juliol de 1688 Saiol li escriví: «Vui dematí havem tingut una conferència en casa mon germà Dn. Feliciano ab Antoni Soler de Sant Boi, Pujol de Caldes i dos jurats de Sant Feliu de Llobregat i Sant Just Desvern, en la qual conferència ha assistit lo Baró Terré i altres persones molt afectes al servei de Sa Majestat (que Déu guarde), i al crèdit i honra d'aquesta província. Lo que se ha discorregut és que, a vista de la urgent necessitat ab què es troba la cavalleria per la falta de palles, se fes alguna diligència per subvenció de dita cavalleria que judico que en lo temps present qualsevol petita cosa que fasses lo Principat serà de major estimació que mai sia estada, i importa molt al crèdit de tots i reputació de la Província que es vege que los catalans amam a Nostre Rei de tot cor, i que los de Castella, ni altra província, no nos lleven ventaja en amar a Nostre Rei i Senyor. Jo trobo ben disposats los ànimos de tota esta gent, però per a la execució se necessita que Vm. se conferesca ab Pujol de Caldes, per a que Vms. dos tracten la matèria... Si se consegueix esta obra serà de les més heroiques que podrem fer a favor de nostra pàtria per les raons que Vm. podrà considerar, i també per confusió de nostres enemics, que són molts los que tenim, i que procuraran que no es conseguisca...» La carta acaba amb una nota de Tomàs Vila, prevere de Centelles, on notifica que ha assistit a la reunió i remarca que és important que

18. Les Torres, plec «1600» (8-I-1683).

19. S. E. Torres va néixer el 9 de juliol de 1634 i, sense que en coneguem la data amb exactitud, devia morir cap al 1702, any en què la seva dona es tornà a casar. El 1674 es casà amb Paula Costa. Els seus fills foren M. Àngela (nascuda el 15 d'agost de 1675, es casà amb Joan Clascà i, després d'enviudar, ho féu en segones núpcies amb el botiguer Jaume Circuns), Jaume (23-III-1677/28-V-1742. Casat amb Rosa Rocafort el 12 de maig de 1699. L'ur fill Jacint fou capità de fusellers el 1719 i alferes de fusellers a Savoia el 1742). M. Paula (nascuda l'11 de gener de 1683), Enric (nascut el 6 de juliol de 1680), Antoni (nascut el 2 de juliol de 1685), Joan (nascut el 26 de gener de 1689). Genealogia de les Torres. Sembla que encara tingué dos fills més a Prada: Josep (1691) i Miquel. D'altra banda, la vídua de S. Enric, Paula Costa, es casà amb Francesc Rocabrana el 1702, la qual cosa encara feia més estrets els lligams entre les famílies dels caps barretines.

20. Les Torres, plec «1600» (s. d. i 1-V-1688); plec «Segle XVIII (I) (s. d.); plec «1600» (10-IV-1688), respectivament.

es porti a terme l'acció esmentada «per crèdit nostre i de tot lo Principat».²¹

De nou Saiol s'adreçà a Torres el 15 de maig de 1689, davant la perspectiva de creació d'un cos d'infanteria de 1.000 homes, per tal que «si sa excel·lència deixa lo nombrament a les viles i llocs del Principat, espero que per medi de Vm. i de Josep Llavina ha de conseguir lo nombrament de mestre de camp lo Sr. Dn. Miquel de Pinós... per ser un cavaller de la suposició que tots sabem, desijós d'aplicar-se al servei del rei i de la pàtria, i que ha desitjat estos empleos en los Tercios de la Diputació i ciutat, los quals los hi han baratat per sinistres negociacions, lo que s'ha sentit comunament per ser un cavaller que, a més del valor que ha heretat de sos pares, és per sa persona bellicós i de qui pot esperar esta província adquirir molta glòria en los bons successos de les armes...».²²

Amb tot, la imatge que la correspondència dóna d'ell és la d'un home moderat que es veié abocat a prendre actituds compromeses, tal volta no desitjades per ell. Així, el 7 de gener de 1688, davant les males perspectives del negoci del glaç provocades per la seva significació en la revolta, escrivia a Jaume Circuns: «Bé sap Déu Nostre Senyor de lo que passa i tota la veritat del que jo he obrat ab la meva gent i crega que he fet tot lo que podia un home de dar-los-ho entenent i desenganyant-los d'un a un anant per les cases i me sap molt de mal que me cùlpian ab tanta manera, però lo que més me sap greu és de Vm. i del Sr. Navarro que saben la veritat del que jo he dit que feia, que del Senyor Virrei no me n'espanto, que té molts que li deuen dir mal de mi que voldrien me perdés, però m'aconsola que tinc Déu Nostre Senyor de la mia part... Jo no sé què me fasse que tothom me vol mal... i mai n'he acabat res d'aquesta gent, que estan tots tant esfuriats que un home no sap què fer.»²³ Aquesta és, també, la impressió que produeix un escrit redactat per ell adreçat a la família, a manera de justificació de la seva implicació en la revolta, la qual els ocasionà persecució i perjudicis evidents: «Exhorto a fills, néts i besnéts i los descendents meus se recòrdien de ma desventura, que trobant-me jo jurat d'est terme de Centelles lo any 1687, carregada la província de tants treballs, de composacions que se tragué lo comte, de set-centes i quatre dobles cada el dia pagava la província, i además fer la vida a los soldats sent fora de los presidis, i per ser lo treball tant ab excés i no poder arribar a pagar los pobres pagesos i menestrals per no tenir alvío de los cavallers per tenir ells les mellors haciendes no donaven favor ni alvío als pobres i així los dits pobres per a faltar-los les forces fou forçós haver de fer algun moviment, i així jo per tenir compassió de la nostra gent i el carinyo [que] tenia a la pàtria i el consell de molts amics, i vist que lo rei que Déu guard no se n'acuitava, sinó los capitans i alguns senyors de Barcelona, vist tot açò, mogut de bon zel me fiu veure més del que devia fer, per lo tant me viu ab tanta desditxa que me cremaren la casa i m'haguí de guardar quatre mesos ab grans perills de la vida i d'una mort afrontosa, fins a tant [que] per a salvar la vida me n'haguí de passar a França, i açò fou causa los consells de molts amichs, i quan fui en lo treball tothom s'ho mirà, sinó el pobre Soler que prest ho va pagar, que santa glòria possaesca, i aixís està per a avís, que diu lo vocable, que qui fa pel comú no fa per ningú. I aixís vos avís que per ningun

21. Les Torres, plec «1600» (23-VII-1688).

22. *Ibid.* (15-VI-1689).

23. *Ibid.* (7-I-1688).

temps no us poseu davant en res sinó és en coses del servei de Déu, perquè quan sereu en lo treball tothom s'ho mirarà, i aixís deixo esta nota per mos descendents se recordien del passat. Henrrich Torra de Sant Quirze.»²⁴

De fet, una bona part de l'actuació de Torres està marcada pel possibilisme: el 1687 Leganés se serví d'ell perquè la població pagués; amb Soler feren l'oferiment de la palla per tal que es retirés la cavalleria el 1688, i l'any següent oferí al lloctinent de reclutar 15.000 homes per lluitar contra els francesos.²⁵ A través de la correspondència també es posen de manifest la religiositat i les seves preocupacions paternals. Així, des de l'exili de Codelet, a Prada, on es trobava amb la seva dona Paula Costa, escriu al seu fill Jaume que li envia «los agnus i la campaneta i una creueta de Jerusalem», tot sovint li fa recomanacions sobre la manera d'explotar els pous de glaç o sobre d'altres qüestions de caràcter econòmic. Encara el 1698 li aconsellava: «aporta't del millor modo que pugau, que vaia bé per uns i per altres i fes-te ben voler de la gent, que és lo que importa, i que no apòrties pistoles, que ja t'ho tinc referit ab altres cartes».²⁶

Els dirigents barretines al servei de França. L'intent de conspiració del 1691

Kamen ens ha fet conèixer la relació dels dirigents barretines Torres, Rocafort i Rocabrúna amb l'intendent del Rosselló Trobat, al servei de la corona francesa. Tot i l'evidència d'aquest fet, sembla difícil de comprendre com un home moderat i fidel al rei assumís el paper d'agent francès: un home que havia alçat la veu contra l'opressió del comte de Centelles i de les tropes, en defensa del que anomenariem en llenguatge thompsonià l'«ordre moral» de la multitud²⁷ contra la transgressió de les constitucions de la «pàtria» (tant pel que feia a les desinsaculacions dels Saiol i de Ciges, com als allotjaments i contribucions desmesurats), «un home molt aficionat a la terra i a les coses del rei».²⁸ Com a resultat de la revolta, específicament pagesa i amb l'oposició dels organismes de poder catalans, llevat d'excepcions, Torres i els seus companys tenien poques opcions: o negociaven, com varen intentar fer-ho el 1689, i claudicaven, o bé, davant l'actitud fèrria de les autoritats, entraven al servei de França. De fet, la guerra amb França, el 1689, l'assassinat de Soler i la dura repressió exercida pel virrei no van deixar-los cap més alternativa que refermar llur col·laboració amb els francesos i exiliar-se.²⁹ El governador de Perpinyà, Noailles, escrivia que a

24. *Ibid.*, «Nota del pasat» (S. E. Torres, s. d.).

25. KAMEN, *Una insurrecció...*, p. 14. Les Torres, plec «1600» (23-VII-1688); KAMEN, *Una insurrecció...*, ps. 22-23, respectivament.

26. Les Torres, plec «1600» (12-IX-1699 i 20-VIII-1698, respectivament).

27. E. P. THOMPSON, *Tradición, revuelta y consciencia de clase* (Barcelona, Crítica-Grijalbo, 1979), ps. 62-134.

28. Segons expressió d'un contemporani que parla d'«un jurat de Centelles» (*Diari del Perai*: A. PLADEVALL i A. SIMÓN, *Guerra i vida pagesa a la Catalunya del segle XVII* [Barcelona, Curial, 1986], p. 126).

29. De nou, l'autor del *Diari del Perai* escriu que «avent perdonat lo rey perdó general, los ministros an volgut usar de tan gran bergantada, qu'és estat força de aver-ce'n de passar molts a França, sent bons servidós del rey d'Espanya, perquè de altra manera no se satían salvats, y damprés poguéan parsaguir donas y fills de aquells... y lo dit Torras quan veu

partir del 1687, «*ayant ensuite gagné le Sra. Roquefort l'un des chefs, qui a du bien en Catalogne et qui est fort acredité dans son canton, on obligea par son moyen, les Srs. Torres et Rocabrune à faire une autre assemblée en 1688*». Per llur part, asseguraren que si els donaven suport mitjançant tropes «*ils promettent merveilles*». Però Noailles no considerava pas que els barretines es lliuresin incondicionalment a França: «*Il serait même a craindre que ne se voyant pas soutenus ils se déclarassent contre nous, et que l'on perdit sans raison la bonne volonté qu'ils ont pour nous...*»³⁰

A partir d'aleshores els barretines s'integren a les companyies de fusellers de muntanya o miquelets, tan ben caracteritzades per N. Sales³¹ —el 1691 Trobat en féu crear 16, compostes cadascuna de 40 homes, que després de la campanya es reduïren a 30, 3 de les quals eren formades exclusivament per barretines. Afegim-hi que percebien quantitats periòdiques pels seus serveis. Així, per exemple, el veguer de Ribes, Pau Poc, també col·laborador de França, féu portar diners a Torres i Rocafort, que es trobaven al Principat, l'abril del 1690. I en un altre moment Rocafort va percebre 348 lliures pels viatges que va fer al Principat «*pour affaires secrets pour le service du Roy*».³²

Trobat escrivia al secretari de la guerra, Louvois, que els caps de la revolta: «*se sont retirés en ce pays au nombre de 71 jus qu'à présent. Les chefs on été entretenus de l'argent qu'on leur avait déjà donné lors qu'on les a fait agir en Catalogne, à l'égard des autres qui sont venus avec eux on les a payé toute cette campagne comme ils l'étaient en Catalogne, qui est à raison de 12 sols par jour, se fournissant de plomb et de poudre et l'on a donné a ceux qui on été nommé officiers des trois cies. qu'on a fait de ces gens-là, la même paye que l'on donne aux officiers des autres cies*». L'any següent els tres caps rebien 100 lliures al mes cadascun i s'incrementava el nombre de fusellers de les seves companyies,

que se n'avia de pasar perquè tant lo persaguïan, aplanà una codrilla de aquels que stàvan ab mal y a per matar-lo y no pogué, li cramà la casa y tants com ne gafaren a Barcelona ne penjàvan o escortaràvan o galera...» (*Diari del Perai*: A. PLADEVALL, *Guerra i vida pagesa*, p. 126).

30. Service Historique de l'Armée de Terre (SHAT). Vincennes. A 1 1.104, núm. 114. «*Mémoire*» (agost de 1691).

31. SHAT, A 1 1.104, núm. 114 bis, Noailles (agost de 1691), i A 1 1.107, núm. 32. Trobat (10-VIII-1691).

Entre moltes d'altres coses interessants, remarcant la duresa i l'agilitat d'aquests miquelets, N. Sales n'ha dit: «A les guerres de la dècada del 1640 i 1660 com la del 1690, a la de Successió com a la del 1719, trobem miquelets (en el sentit militar) tant del costat espanyol com del francès. El rei de França n'utilitzà també a les guerres d'Itàlia i de Còrsega de les dècades de 1730, del 1740, del 1770... Originaris sovint del Confient o del Vallespir, de la vall de Ribes o la de Camprodon, del Capcir, la Cerdanya, el Berguedà, el Pallars, la vall de Benasc o la Ribagorça en general, empordanesos, aranesos, andorrans, de vegades foixencs o del Donasà, al principi vestits burells amb «*capote, grande culotte, espadrilles et bonet à la mode du pays*», amb dues pistoles i punyal, corn o trompa marina, no es podien confondre amb altres soldats...» (N. SALES, *Senyors bandolers, miquelets i botiflers* [Barcelona, Ed. Empúries, 1984], ps. 107-109). D'altra banda, sabem per Noailles que «*les capitains et lieutenants des Miquelets seront habillés de bleu et les fusilliers de minime, les manches doublées de bleu*» (SHAT, A 1 899, núm. 59, 15-IV-1689).

32. Arxiu Departamental dels Pirineus Orientals (ADPO), C-157. *État de la dépence extraordinaire... pour affaires secrets* (26-IV-1690 i 1-XII-1690). Encara que, segons Kamen, ja estaven a sou des del 1689.

amb «*plusiers de leur faction*» que es trobaven en perill a Catalunya o amb dificultats de subsistir.³³

Torres era considerat per l'intendent Trobat «*le chef qui conduit toute l'émotion ... en Catalogne*». Posseïa una gran agilitat de moviment (el febrer del 1690 era a Lleida, el març a Perpinyà i el juny al Vallès dirigint la revolta) i fou descrit com un «*homme de 54 à 55 ans de petite taille, hardy et beaucoup de vivacité, riche et fort allié*», a qui els pobles catalans «*témoignent une grande affection*».³⁴ Rocafort, d'altra banda, és el cap polític, l'home del partit francès, tal volta gràcies al parentiu amb el cavaller de la Cerdanya emissari de Trobat, Gabriel Girvès, i gràcies als contactes amb el veguer de la Cerdanya francesa Sicart³⁵ i a les seves bones relacions a Catalunya, assenyaladament amb una part de la noblesa. Noailles en parlava així: «*est un des plus intelligents, a fait plusiers voyages en Catalogne pour maintenir les peuples dans de bonnes dispositions pour le service du Roy et empêcher qu'ils ne se raccomodent avec les Espagnols. Il a même entretenu correspondance avec des personnes de qualité qui sont ses parents et alliés et ont donné de bons avis et temoigné beaucoup d'affection pour le service du Roy ...*» Per a Trobat, era «*un homme d'esprit et d'honneur, qui a beaucoup de biens et de fort bonnes aliances en Catalogne*». Rocafort li havia aconsellat, l'abril del 1689, d'iniciar el setge per Camprodon i continuar vers Barcelona.³⁶ La seva casa a Santa Maria d'Oló fou custodiada per una guarnició de l'exèrcit espanyol, envoltada de pallissades i finalment aterrada per ordre del virrei (les de Rocabrúna i Torres foren incendiades).³⁷ Per la seva part, Joan Rocabrúna acomplí un paper secundari, sempre al costat d'algun dels dos caps esmentats, però constant i no gens negligible.

Al marge de l'efectivitat militar, ja reconeguda, de les companyies de fusellers, molt superior a la de les tropes regulars en els territoris pirinencs, cal dir que les funcions de les companyies de barretines foren múltiples i simultànies: mantenir els contactes a l'interior de Catalunya per tal de preparar la revolta tot reforçant l'extensa xarxa de col·laboradors de la corona francesa —de gran utilitat a les guerres de finals del segle XVII i durant la Guerra de Successió—,³⁸ evitar la deserció de les tropes franceses que eren a la frontera, fer per manera

33. SHAT, A 1 1.017, núm. 15 (20-x-1690) i A 1 1.104, núm. 113 (10-viii-1691). A 1 1.104, núm. 114 bis. Noailles (agost de 1691).

34. SHAT, A 1 899, núm. 38 (19-iii-1689), A 1 1.013, núm. 129 (23-iii-1690), A 1 1.015, núm. 94 (2-vi-1690).

35. N. Sales en parla: «Els Sicart, originaris de Llívia d'on hagueren d'«emigrar» a la Cerdanya francesa, eren capitans de miquelets, aixecaven partides i tenien fama de cruels... Dos d'aquests Sicart moriren assassinats al segle XVI-XVII. És fama que feren fortuna venent blats als diferents mariscals de Noailles... Veguers de la Cerdanya, de pares en fills, pagaven un substitut quan el Sicart de torn era menor d'edat fins a la majoria» (N. SALES, *op. cit.*, ps. 135-136).

36. SHAT, A 1 1.104, núm. 114 bis, Noailles (agost de 1691), A 1 1.107, núm. 32, Trobat (10-viii-1691).

37. SHAT, A 1 1.015, núm. 59 (10-iv-1690), núm. 12 (21-iv-1690).

38. Entre el 28 de febrer i el 28 de març de 1690, a part les quantitats percebudes pels barretines i per diversos missatgers, foren gratificats els serveis a la corona de Pau Poc, veguer de Ribes, de Trillas de l'Estany, de Pere Sarroques de Fornells, de Josep Tubau de Palau, de Llorenç Tenes de Das i de Pere Martí Soler de Puigcerdà (ADPO, C-157, *État de la dépence...*). Trobat, fins i tot, rebia informacions confidencials «*d'un domestique de l'un des députés de Barcelonne qui est nostre espion*!» (SHAT, A 1 1.017, núm. 38, 1690).

d'incrementar la creixent desbandada de l'exèrcit espanyol i interceptar la correspondència enemiga.³⁹ D'aquí ve, doncs, que els serveis dels barretines fossin valorats com a molt positius per les autoritats franceses, tant si la seva actuació s'emmarcava en una guerra de caràcter defensiu com ofensiu. El governador del Roselló, el 1691, escrivia que «*Torres et Rocafort ont fait venir pendant ces trois ans plusieurs personnes, et travaillé à l'exécution des ordres que monsieur le Duc de Noailles et mr. Trobat leur ont donné, pour faire entendre aux peuples qu'ils seraient soutenus, et les rendre plus suspects aux Espagnols ce qui n'a pas esté inutile par la grande défiance qu'ils ont tousjours en de ces peuples*», encara que es dolia que n'hauria tret molt més profit «*si on avait pu porter les armes du Roy plus avant dans le pays, car les peuples selon les apparences n'auroient plus alors gardé de mesures et se seraient déclarés ouvertement*». El balanç era molt satisfactori, perquè amb pocs diners despesos per al manteniment dels caps de la revolta i els seus col·laboradors les tropes espanyoles havien hagut d'allotjar la seva cavalleria, durant dos hiverns consecutius, a viles tancades, sense poder-ho fer al camp. Per la seva part, el rei mateix no els havia pas estalviat elogis, tot manifestant repetidament el desig «*que l'on ait soin des Barattins qui viendront nous trouver*» i manant que «*l'on continue a entretenir les malcontents de Catalogne dans les sentiments où ils sont jusqu'à ce que nous puissions en profiter utilement*».⁴⁰

La intervenció dels caps barretines tou cabdal a les campanyes d'ocupació franceses del 1690 i el 1691. Davant l'oferta d'exili a Jaca que els féu el virrei a principis del 1690 aconseguiren de prorrogar la resposta fins a l'abril per tal d'enllaçar amb l'inici de l'ocupació i així poder dirigir la revolta. Un emissari francès que havia anat a parlar amb Rocafort a Castelladral (Bages), insistia a Trobat que «*sy la France ne profitait cette campagne et l'occasion du mécontentement général qu'il y avait dans le pays, elle n'en pourrait pas profiter dans la suite tout au moins avec la facilité qu'ils pourraient faire à présent...*» i «*qu'ils estaient assez puissans et assez acredités dans le pays pour soulever toute la province...*».⁴¹ Les valoracions optimistes per part dels informes francesos es repeteixen del gener al març del 1690: «*En Catalogne les troubles sont plus grandes que jamais*» [31-I], «*Beaucoup de Catalans attendaient l'arrivée des français pour prendre les armes*» [20-II], «*Les peuples de Catalogne sont assemblées de les montagnes e n'attendent que la protection du Roy pour se révolter*» [25-III].⁴² A partir d'aleshores, però, són més realistes: Mataró guardava les portes de la vila amb una «*grande crainte des barratines*»; l'acció d'aquests s'havia centrat en la persecució dels comissaris que els havien de detenir (a Aiguafreda, a l'Abella i a la Castanya, amb morts per les dues bandes), corrent pel Montseny, pel Congost i per Sant Miquel del Fai. El batlle de Tornabent fou detingut, així com el de Centelles, perquè eren «*de la faction des dits Barratines*». Llur persecució fou empresa pel governador de Catalunya i per Trinxeria, l'antic dirigent de la revolta dels angelets al Rosselló, amb gent «*payés a douze sols par jour et fournis*

39. SHAT, A 1 1.103 (24-ix-1691). A 1 1.105, núm. 9 (7-ix-1691).

40. SHAT, A 1 1.104, núm. 114 bis (agost de 1691). Cartes del rei a Noailles: A 1 1.105 (3-ix-1691), A 1 1.103 (8-ix-1691 i 22-viii-1691), A 1 1.104, núm. 106 (1-viii-1691).

41. SHAT, A 1 1.013, núm. 114 (febrer de 1690), núm. 129 (23-iii-1690).

42. *Ibid.*, núm. 61, Chaseron (31-i-1690), núm. 113, Trobat (20-ii-1690), núm. 179, Loussetat (25-iii-1690).

d'espadrilles», i a partir de l'abril les perspectives de fer recedir la revolta són escasses. Pel juny el general francès Du Bruelh informava que «*la révolte n'est pas si assurée que Torres l'a faite, il n'y a que le canton appelé le Vaillés qui soit revolté...*».⁴³

Malgrat tot, un report francès ressenyava que la mala predisposició de la gent a les càrregues per al manteniment de l'exèrcit espanyol era creixent, fins al punt que la noblesa havia posat preu al cap de Villahermosa i considerava que aquesta «*était unie d'intérêt avec le peuple, cependant elle n'a guère de crédit sur eux en Catalogne, les principaux habitants de la campagne que le commerce enrichit et qui vivent avec le peuple, sont les plus accredités au près de luy*»; afegia que «*ce fut par eux que commença la révolution de 1.640, les Espagnols voulant les vexer par des contributions et logement des gens de guerre*» i que ni tan sols els honors que el virrei havia fet concedir —de grans d'Espanya als consellers i de molt il·lustres als diputats— no havien aconseguit d'atreure'ls vers la seva política.⁴⁴

El cert és que el 1691 s'havia arribat a un enrarament evident de les relacions entre la classe política catalana i el virrei: a la crispació produïda per l'allotjament de les tropes espanyoles que havia provocat diversos assassinats de soldats (als pobles on els nobles demanaven un donatiu aparegueren pasquins «*disant que la Caresme était passée, que les pasteurs s'estoient retirés, qu'ils en devaient faire de même s'ils ne voulaient pas qu'on les fit retirer par force*»,⁴⁵ a la decisió dels comuns que les persones exemptes fins llavors contribuïssin, i a la collita que no havia estat satisfactòria, cal sumar-hi la divisió entre la noblesa catalana i el virrei per la pèrdua de la Seu d'Urgell i per l'empresonament en mans dels francesos del sergent general Josep d'Agulló i per la manca de suport que aquest va rebre de l'exèrcit espanyol en la defensa de la ciutat. Ferran Soldevila ja havia fet referència a «*la ineficace, sovint vergonyosa, actuació oficial en la defensa de Catalunya i la intervenció de maneigs polítics en el descabellament de les operacions militars*».⁴⁶ D'altra banda, la persecució del virrei contra els dirigents barretines causava, segons els francesos, «*un très grand désordre, parce comme la meilleure partie de Catalogne est intéressée à cette émotion qu'on appelle des Barretines, tous ces gens là sont alarmés*».⁴⁷ Fou en aquesta conjuntura crítica que les autoritats franceses i alguns nobles catalans degueren assajar de repetir l'experiència del 1641 per tal de lliurar el Principat a França. Tot i que ignorem els objectius finals que perseguïen determinats dirigents catalans en aquest projecte fallit, alhora que som conscients del fet que tal vegada cal relativitzar l'objectivitat dels documents francesos sobre l'afer, resulta evident que Rocafort establí contactes secrets amb Jaume Puig de Perafita, els germans Saiol, Clariana (Antoni de ?) i Pinós (Miquel de, o Josep de ?), per tal d'animar-los «*à tramer une conspiration dans Barcelonne*», a la qual cosa Puig respongué

43. *Ibid.*, núm. 188, *Rapport... de l'Etat présent des affaires de Catalogne* (1690), A 1 1.014, núm. 3, Noailles (23-iv-1690), A 1 1.015, núm. 94 (2-vi-1690).

44. SHAT, A 1 1.013, *Guerre en Catalogne* (1690).

45. F. SOLDEVILA, *Història de Catalunya* (Barcelona, Ed. Alpha, 1962), vol. 3, p. 1.090. El descontentament dels catalans perquè l'exèrcit espanyol no recuperava les places perdudes també és constatat pels francesos (SHAT, A 1 1.107, núm. 104, 7-x-1691).

46. SHAT, A 1 899, núm. 66, carta escrita des de Barcelona a Mr. de l'Ascaris (1691).

47. SHAT, A 1 1.107, núm. 154, Trobat (14-xii-1691). A 1 1.106, núm. 118.

prudently que «ne pourraient pas entendre à une proposition comme celle là, qui les perdrait d'honneur et de réputation, mais qu'ils étaient tous prêts à fer d'ailleurs tout ce qu'ils pourraient pour favoriser l'armée du Roy [de França, s'entén], leur honneur et réputation estant à couvert», ja que abans calia que entrés a Catalunya una armada de terra formada per 20.000 o 25.000 homes, i que aleshores el rei de França trobaria, «toutes les dispositions favorables qu'elle pourrait souhaiter, qu'ils étaient un bon nombre de gens de qualité dans Barcelonne tous mécontents du gouvernement présent», i finalment que «le peuple se mutinerait, et cela obligerait le gouverner de capituler». Insistien, però, que aquest ajut de l'armada havia de ser immediat, ja que la ciutat comptava només amb uns 4.000 soldats i pocs queviures i que havia d'emplaçar-se a la Plana de Vic «... qu'estant la elle sera maïtresse de toute la province». ⁴⁸ Les mateixes esperances havien fet pensar debades als francesos que «... il ne serait pas difficile de gagner Don Joseph d'Agulló... qui en cela serait fort utile pour le service du Roy». De fet, tot semblava indicar que, en aquell moment, només Puig de Perafità —un dels signants del pacte de Gènova el 1705— contragué obligacions concretes amb els francesos, potser per la seva situació políticament compromesa davant el virrei, ja que havia estat detingut i multat amb 4.000 lliures «à cause de la dernière esmotion appelée des baretins» i perquè havia rebut de l'intendent Trobat, a través de Rocafort, la quantitat de 100 pistoles (moneda francesa equivalent a unes 12 lliures). ⁴⁹

D'altra banda, els francesos disposaven del suport de diversos representants dels comuns del ducat de Cardona, els quals els oferiren una lleva de 500 homes armats al servei de les tropes franceses per prendre el castell de Cardona, a fi d'«estre deslivrés de la vexation extraordinaire qu'on leur fait, en les obligeant de payer une somme de Deux cent mil livres, qu'ils croyent avoir esté legitimelement payée a Mr. Le Mareschal de la Mote, dans le temps que le dit Sr. Mareschal de la Mote estait Duc de Cardonne...». Demanaven, a canvi, que els francesos, si dominaven el territori català, els eximissin del deute, que la renda del ducat i la venda de la sal els pertanyessin i que França es fes càrrec del manteniment de 300 o 400 homes armats. També van comptar amb el suport dels representants comunals de la vall de Ribes, probablement pel temor de rebre represàlies amb facilitat per part de les tropes franceses. Una de les accions més agosarades en aquest intent de conspiració fou la lleva de companyies de miquellets i de barretines «faites aux portes de Barcelonne et dans le milieu de la Catalogne», la qual «rien au monde n'a plus fâché les espagnols». ⁵⁰ Finalment, però, els condicionaments de la política internacional apartaren els interessos francesos de la dominació de Catalunya.

48. SHAT, A 1.106, núm. 58, *Relation de ce qu'a raporté le Sr. Roquefort* (28-II-1691), A 1 1.104, núm. 73, *Extrait de deux lettres écrites de Barcelonne pour Mr. Puch de Perafità Gentilhomme et par le Docteur Planel beaufrère du Sr. Roquefort...* (1691), A 1 1.106, núm. 26 (27-I-1691), i núm. 56 (27-II-1691).

49. SHAT, A 1 1.104, núm. 74 (I-VIII-1691), A 1 1.106, núm. 58 (28-II-1691), i núm. 25 (27-I-1691).

50. Els representants eren Joan Gras, pagès de Sant Mateu de Bages, Carles Figueres de Castelltallat, Josep Bacardí, batlle de Castelltallat, Joan Puig, pagès de Llivolo [sic], «qui assurent estre aprouvés par la pluspart des bailles et principaux habitants des lieux...» (SHAT, A 1.106, núms. 87-88, Trobat [24-III-1691], A 1 1.103, Trobat [5-IV-1691]). El rei a Noailles: 14-X-1691, A 1 1.105, núm. 43 (30-IX-1691).

En tot cas —sense que, per ara, coneguem l'abast d'aquesta conspiració ni les condicions objectives en què es fonamentava—, disposem d'un nou element d'anàlisi que posa en entredit les suposades bones relacions entre la monarquia espanyola i les classes dirigents de Catalunya en el marc del «neoforalisme». ¿Aquest intent respon, com al del 1640, a un símptoma de vitalitat més que no pas a un signe de crisi? Caldrà sospesar la bona predisposició d'una part de la noblesa catalana a lliurar-se a França i destriar si es tracta d'una actitud representativa del sentiment de la classe política o d'uns elements aïllats, però que han augmentat en relació amb la revolta de 1687-89. L'intendent Trobat creia que «*la noblesse de Catalogne souhaite extremement d'avoir un Prince, et il y en a plusieurs qui conservent encore d'affection pour la France*» i que per tal d'estar previnguts a la mort de Carles II calia atraure's «*cinq ou six personnes de qualité qui sont les plus accredités en Catalogne, et entr'autres les deputez, les uns doivent estre gagnez sur l'esperance des charges, et d'avoir du commendement dans le pays dont ils sont exclus à present par la domination d'Espagne*» i els burgesos mitjançant diner.⁵¹ No podem deixar de constatar que els personatges que hem trobat relacionats amb l'intent de conspiració del 1691 seran, a la Guerra de Successió, austriacistes destacats. Tal volta per aquest motiu el nou intendent del Rosselló D'Albaret, el 1705, afirmava que els revoltats catalans «*au plustot ce sont les mêmes qui ont fait autrefois la révolte des Barretins*»,⁵² referint-se no pas als caps barretines que aleshores seguien al servei de França i, per tant, eren filipistes, sinó probablement al marc geogràfic on s'havia iniciat, la Plana de Vic, i a la classe dirigent que, d'una manera o una altra, va donar-los suport: havia variat l'aliança, amb França o contra ella, però l'adversari continuava essent la monarquia espanyola amb els seus representants. Sembla evident, en tot cas, l'existència d'un projecte polític i econòmic concret, configurat a les darreries del segle XVII per part d'un determinat sector de les classes dirigents catalanes que probablement cristallitzà el 1705.

Però les continuades ocupacions franceses del territori català (1689, 1691-92, 1693, 1694 i 1697 sobretot) —que posen de manifest, com ha dit A. Ayats, el caràcter no immutable de les fronteres a partir del tractat dels Pirineus—,⁵³ havien revifat la vella rancúnia contra França. A l'entorn del 1694 hi degué haver una pèrdua notable de prestigi dels caps barretines i, en general, de les expectatives de revolta, potser per millores en la conjuntura econòmica però sens dubte també en la mesura que la presència de les tropes franceses esdevingué sistemàtica a les comarques de la muntanya, fins aleshores centre de l'acció dels revoltats.⁵⁴ El fet que precisament de la Plana de Vic sorgeixin constants

51. SHAT, A 1 1.107, núm. 67 (11-ix-1691).

52. SHAT, A 1 1.891, núm. 116, D'Albaret (19-v-1705).

53. A. AYATS, *La revolta dels angelets vista a través dels arxius militars francesos*, treball inèdit, en curs de publicació a «L'Avenç».

54. El general De Quinson explicava que a les darreres campanyes dels anys 90 a la Plana de Vic hom havia penjat algun soldat francès perquè hi havia oficials que exigien sumes desorbitades als pobles. En aquests casos el capità feia pagar al poble 100 lliures més per soldat mort i 500 si era un oficial, per tal de reemplaçar-los (SHAT, A 1 1.884, núm. 217, 3-iv-1705). D'altra banda, segons N. Sales, «si cal creure el duc de Noailles, la causa francesa va ser popularíssima en el camp català (a diferència de Barcelona) fins a l'any 1694, quan es va fer impopular per les profanacions i saqueigs d'esglésies, comesos, segons ells, pels «*nouveaux*

iniciatives dels comuns contra els francesos indica un canvi d'actitud important: el veguer Sala i Saçala i els futurs caps austriacistes Mas de Roda i els germans Puig i Sorribes, fills de Jaume Puig de Perafita, es destacaren en múltiples campanyes contra el francès. La mateixa expressió que Feliu de la Peña recollí a la Barcelona assetjada del 1697, «*antes morir que rendir la Plaça*», és prou significativa d'aquesta actitud obertament contrària als francesos.⁵⁵

La monarquia francesa i Catalunya

¿Però en quins projectes polítics i militars s'emmarcava aquest interès de la monarquia francesa envers Catalunya, dels quals els dirigents barretines eren servidors fidels i eficaços?

Una de les coses que es repeteixen en les ocupacions franceses del territori de Catalunya és l'intent de treure profit polític de l'actitud vexatòria que les tropes espanyoles exercien damunt la població catalana tot presentant l'exèrcit francès com a més disciplinat i just. Efectivament, les tropes espanyoles eren organitzativament inferiors a les franceses i sovint el cobrament era irregular (segons els informes francesos, per exemple, el novembre de 1690 feia cinc mesos que no cobraven), la qual cosa provocava una deserció constant entre les seves files i saqueigs a càrrec dels desertors, d'on venia que, segons Noailles, els catalans estiguessin «*irrités de plus en plus contre les Espagnols et que les paysans assassinent et pendent par les pieds les soldats qui se rendent de les villages*» i, tot plegat, segons Trobat, no feia altra cosa «*qu'augmenter la haine et l'aversion que les catalans ont contre eux*».⁵⁶ Per la seva banda, els miquelets al servei de la corona espanyola, sovint manats per Trinxeria, emprenien accions de càstig i de saqueig. El 1690 el marquès de Conflent anuncià als seus miquelets que els permetria de fer pillatge al Rosselló i a la campanya següent van prendre bestiar a la Cerdanya francesa en represàlia pel que els havien pres els miquelets de França al costat de Bellver.⁵⁷

L'exèrcit francès, que repetia sistemàticament les campanyes cada any de la primavera a l'estiu o a la tardor, en funció de les collites,⁵⁸ volia prevenir els errors comesos a la guerra del 1640 i a la campanya del 1654 que poguessin desfermar les iredes de la població catalana i per aquest motiu practicava un control i una disciplina més estrictes damunt les tropes que no pas els espanyols. El 1691 Trobat féu pública una ordre «*pour obliger les troupes à y vivre en bon ordre pour déffendre d'entrer dans les Eglises, les vols, incendies et viols, pour déclarer que les peuples qui viendront se soubmettre seront conservez et traittez comme [sa Majesté] elle a fait par le passé*», encara que al marge de l'ordre hi anotava que «*la publication de cette ordonnance ne contraigne pas à l'observer*

convertis" del Llenguadoc» (N. SALES, *op. cit.*, p. 164). També degué influir-hi el bombardeig de Barcelona fet per l'esquadra francesa, el 1691.

55. N. FELIU, *Anales*, p. 428.

56. SHAT, A 1 1.016, núm. 22, A 1 1.017, núm. 118 (24-XI-1690) i núm. 68 (20-XII-1690), A 1 1.103 (1-VIII-1691), A 1 1.105, núm. 23 (16-IX-1691), A 1 1.107, núm. 151 (5-XII-1691).

57. SHAT, A 1 1.015, núm. 101 (6-VI-1690), A 1 1.104, núm. 3 (4-IV-1691).

58. N. SALES, *op. cit.*, p. 118.

à faveur des peuples, s'il convient faire le contraire». I en un altre document Noailles advertia de «donner partout des marques de la benignité et douceur avec laquelle [el rei] nous a ordonné de traiter les catalans». ⁵⁹ La cautela arribà a l'extrem, el març del 1691, quan en plena sequera a Catalunya Noailles proposà de fer-hi arribar blat a fi que «la comparation qu'ils feront de bonté du Roy avec l'abandonnement dans lequel sont les peuples de Catalogne, fera un bon effet sur les frontières». Els resultats d'una política tal bé semblaven positius per a l'exèrcit francès. El rei escrivia satisfet a Noailles: «J'apprends avec plaisir la différence que les catalans font des soldats de mes troupes qui s'écartent, à ceux de l'armée d'Espagne, le bon ordre que vous tenez y contribue beaucoup et empêche que nous n'en ayons perdu cette campagne». ⁶⁰ Amb tot i això, el tracte de guerra planava a les zones conquerides: el 1690 un destacament de 800 homes, 300 miquelets i 200 soldats a cavall foren enviats a Ribes per fer pagar les contribucions degudes a França des de l'inici de la guerra; l'any següent el capítol de la Seu d'Urgell va pagar-los una quantitat elevada per tal que no caessin foc a la vila si aquesta no contribuïa; el mateix 1691 el rei deia a Noailles que si els cònsols de la vall de Ribes haguessin prestat obediència abans «ils n'auroient pas souffert les désordres que nous troupes y ont fait». ⁶¹ I la població fronterera pagava amb escreix les conseqüències de la guerra i de l'ocupació successiva dels dos exèrcits: a la fi del 1691, mentre els espanyols havien pres 800 o 900 xais als habitants de Puigcerdà i retenien dos representants del comú, els francesos, per la seva part, tenien empresonats els representants de la Seu d'Urgell. ⁶² No ha d'estranyar-nos gens, doncs, la lliçó de pragmatisme d'aquests darrers quan afirmaren que desitjaven estar sota la protecció de França però alhora també sota l'obediència del rei d'Espanya. ⁶³

En un altre nivell, cal remarcar el caràcter purament tàctic de les declaracions franceses de bones intencions envers els catalans i les seves constitucions (que amb un llenguatge idèntic es repetiren a la Guerra del Francès, entre el 1808 i el 1814). Noailles redactà una ordre per tal de distribuir-la a Catalunya en la qual, parlant dels espanyols i de la seva política envers el Principat, deia «qu'on ne leur observe aucuns des pactes, constitutions et privilèges», mentre que els francesos els donaven suport «pour les retirer non seulement de la tyrannie des infideles, mais encor de l'oppression et des espagnols, en leur accordant les privilèges et libertés dont ils devraient jouir, sa Majesté a bien voulu encor en cette occasion leur donner des marques de sa protection ... que cette puissante armée que nous commandons, n'agira que pour la deffence et conservation des libertés et privilèges des habitants de Catalogne». ⁶⁴ L'intendent Trobat, català exiliat al reialme de França i, per tant, bon coneixedor dels catalans, creia que guanyar-se'ls era un pas fonamental per tal de dominar-ne el territori: «Quoy

59. SHAT, A 1 1.103, *Mémoire envoyé par le Sr. Trobat sur le siège de Barcelonne...* (14-x-1691), A 1 1.013, núm. 182, *Projet d'ordonnance à faire par le général de l'armée du Roy en Roussillon et Catalogne* (1690).

60. SHAT, A 1 1.104, núm. 28 (18-III-1691), A 1 1.103 (26-IX-1691).

61. SHAT, A 1 1.105, núm. 29 (21-IX-1691), A 1 1.104, núm. 65 (24-VI-1691), A 1 1.103 (14-X-1691).

62. SHAT, A 1 1.017, núm. 125 (14-XII-1690), A 1 1.107, núm. 151 (5-XII-1691).

63. SHAT, A 1 1.111, Trobat (21-XI-1691).

64. SHAT, A 1 1.013, núm. 182, *Projet...* (1690).

que l'on ne puisse pas faire un grand fondement, n'y sur l'averion que les habitants de Barcelonne, et ceux de la Catalogne ont contre les Espagnols, n'y sur la bonne volonté que plusieurs nous tesmoignent, l'on estime qu'il ne faut rien faire qui puisse nous les attirer contre nous, au contraire, il semble qu'il convient leur donner en entrant par le bon ordre que l'on y observera une bonne idée d'un different traitement que les Espagnols leur font, et les engager au service tant pour s'en mieux asseurer que pour s'en servir a faire la guerre contre les Espagnols, et les mettre toujours mal avec eux.» En el fons, els projectes de dominació francesos eren massa rotunds perquè pugui restar cap mena de dubte sobre un possible ajut francès desinteressat per tal de spepar Catalunya de la corona espanyola. Una memòria elaborada per ell mateix, el 1691, esvaeix qual-sevol altra conjectura. Hi preveu un seguit de mesures per al moment que Barcelona sigui ocupada per les seves tropes: pel que fa a la Diputació (en els diputats de la qual, segons ell, «le peuple a beaucoup de confiance ..., et prend le party que ces gens veulent leur inspirer»), considerava que calia veure «s'il convient au service du Roy de laisser aux depputez l'autorité qu'ils ont, si l'on peu leur en laisser une partie, et diminuer l'autre, les Espagnols avaient commencé de le faire immédiatement après la reddition de Barcelonne, mais apres ils ont esté obligez de la leur remettre...». I afegia: «Pour peu d'autorité que sa mgté. conserve à ces gens là, ils peuvent trouver le moyen un jour de l'augmenter, et par cette raison il faut les dépouiller de la pluspart de leur revenu, et songer bien du commencement si l'on le souffrira ou non; j'estimerai de les reduire à l'exemple du Languedoc s'il estait convenient de n'abroger pas tout à fait leurs privilèges.» Al consell de la ciutat de Barcelona, pels sis consellers del qual deia que «les habitants ont non seulement de la consideration ... mais encore de l'adoration, si l'on le peut dire», cal disminuir-li també l'autoritat, tal com feren els espanyols després d'ocupar Catalunya —encara que «depuis quelque temps ils la lui ont donné plus qu'il n'en avaient». Per això, «il faut tascher des le commencement de bien établir que l'on ne fasse rien sans la participation du gouverneur de la ville, et diminuer les assemblées, et de bien asseurer de ceux qui les composent», suspendre les convocatòries dels ciutadans honrats i de la noblesa i prendre l'autoritat als consellers en temps de guerra. Pel que fa a la justícia, que «est fort mal administré», «comme les Catalans sont attachez à leurs constitutions pour ce qui regarde la justice, il ne paroist pas qu'il convienne d'y rien changer ... n'y y unir ce qui est de la viguerie ancienne de Cerdagne». Per descomptat, calia donar el càrrec de governador a un francès —«qu'il n'aime pas trop la conversation des femmes qui sont fort dangereuses en ce pays là»—, i no deixar cap oficial de justícia nomenat pel rei d'Espanya. D'una manera semblant calia actuar amb els bisbes i d'altres càrrecs ocupats per castellans: «il ne faut laisser non plus en Catalogne, n'y femme d'Espagnol, n'y Espagnol natif, n'y moine fils n'y natif Espagnol, et il faut prendre une grande garde aux actions des moines de ce pays là, mesme des jesuites dont la plus part et presque tous sont Espagnols d'inclination» com els administradors de la inquisició. I referent a les rendes reials a Catalunya, que jutjava elevades però malgastades en funcionaris inútils i en sous elevats, calia administrar-les com a França, i creia que «cela produira beaucoup».

Finalment, Trobat considerava que «les Catalans sont persuadez aussy qu'ils ne seront jamais en repos tant qu'ils seront sous la domination d'Espagne, le Roy ayant le Roussillon en l'estat qu'il est, ils souhaitent d'avoir un jour un

Prince particulier despendant de la couronne de France comme ils l'avaient du temps de l'Empereur Charles le grand, il doit estre examiné s'il est bon de faire cette demonstration», i a tal fi proposava nomenar un dels néts del rei de França príncep de Catalunya o bé duc de Girona.⁶⁵

Però com ha assenyalat molt bé P. Vilar, al cap i a la fi, malgrat tot, «*les Français, qui ont annexé le Roussillon, et envahi le Principat en 1.693, sont mal venus à invoquer un "catalanisme". L'essai d'utilisation de l'émeute paysanne n'a pas créé d'événement politique majeur*». ⁶⁶ De fet, als inicis de les campanyes franceses d'ocupació, el 1689, Noailles ja havia pogut percebre la malfiança dels catalans. Ell mateix havia escrit: «*les Catalans disent publiquement que je suis d'intelligence avec M. de Villahermosa pour les manger chacun de nostre coté*». ⁶⁷

De barretines a botiflers

Reprement el fil inicial, tornem als nostres protagonistes per tal de cloure el seguiment de la seva trajectòria política i militar.

No sembla pas que cap dels tres dirigents barretines s'establís de nou a Catalunya almenys fins a la Guerra de Successió, llevat de les incursions anuals i d'alguna estada esporàdica com la que féu Torres a casa seva el 1699, tot i que per aquell temps des de Codelet es queixava al seu fill Jaume del retard amb què li pagaven el sou: «quan ta mare hi anirà alguna cosa aportarà, a mi no m'han pagat del Janer ençà, me deuen sis mesos, nos donen confiances, no sé què serà». ⁶⁸ A les nòmines de les companyies de fusellers barretines o de miquelets, hi trobem múltiples referències al capità Torres fins al tombant de segle i algun fill seu devia restar-hi els primers decennis del segle XVIII. Semblantment ocorre amb els Rocafort i els Rocabruna, que deixen de constar-hi el 1706 i el 1705, respectivament, quan encara se'ls anomenava «*commandants des fusiliers barratines venus d'Espagne*». ⁶⁹

D'altra banda, resta valorar l'abast de la intervenció francesa en la revolta dels barretines. Kamen s'ha mostrat rotund: «L'ajut de França havia de resultar tan crucial que va dictar i controlar tots els episodis importants d'un moviment que fins ara havia estat tractat com a moviment popular "espontani"». ⁷⁰ Tal com Dantí ha observat, era impossible de controlar la revolta popular des de França. ⁷¹ Si de cas, la monarquia francesa, aprofitant una conjuntura crítica i el descontentament popular, assajava de canalitzar el malestar dels pagesos en funció dels seus projectes d'invasió i d'eixamplament de la frontera. Un informe del lloc-tinent del Rosselló, De Quinson, en parlar dels barretines explica que s'alçaren

65. Totes les citacions pertanyen a la *Mémoire envoyé par le Sr. Trobat sur le siège de Barcelonne...* (SHAT, A 1 1.103, 14-x-1691).

66. P. VILAR, *Autour de 1680: conjoncture générale et cas espagnol*, «La France d'Ancien Régime. Études réunies en l'honneur de Pierre Goubert», Soc. de Démographie Historique, Privat (Tolosa 1984), p. 698.

67. SHAT, A 1 901, núm. 60, Noailles (23-ix-1689).

68. Les Torres, plec «1600» (1) (20-vii-1698).

69. ADPO De Rocafort: 26-iv-1690 (C-157), 1698 (C-172), setembre de 1705 (C-27), 20-iv-1706 (C-684). De Rocabruna: 26-iv-1690 (C-157), 1698 (C-172), setembre de 1705 (C-27).

70. H. KAMEN, *op. cit.*, p. 21.

71. J. DANTÍ, *op. cit.*, p. 80.

12.000 homes en tres dies davant Barcelona, als quals se'n sumaren 4 o 5 mil més, «*n'y ayant parmi ceux aucun gentilhomme, mais seulement deux bourgeois et quelques bons paysans*». I continua: «*Ces exemples doivent faire voire, qu'on doit user de beaucoup de menagement avec les catalans pour en estre les maitres ... la Catalogne n'est pas comme les autres provinces, tous les peuples y sont armés et aguerris.*»⁷² Però, en fer balanç de la revolta, en cap moment no esmenta el fet que el moviment fos controlat des de la intendència del Rosselló.

Amb tot, no sembla gaire viable de refutar l'argumentació de Kamen com fa Dantí, segons el qual els catalans tenien massa aversió als francesos per pactar-hi. Rebuig que en part era cert: De Quinson, entre molts d'altres testimonis, es dolia el 1704 que una part dels nobles, els eclesiàstics i el poble «*haissent pair-fetament la nation française; les gens mesmes qui paroissent les mieux affectionnés, et qui le sont en effet, ne peuvent tenir contre cette antipatie naturelle qui les jette souvent dans le faible de tenir mauvais discours injurieux à la nation*».⁷³ Però cal no oblidar el sentiment semblant que sentien envers els castellans, fins al punt que el dirigent barretina Rocafort, en un informe del 1705 a D'Albaret, escrivia que «*les créatures de prince de Darmstat profitent de l'antipatie naturelle des catalans contre les castillans*»,⁷⁴ antipatia que coneixien prou bé els francesos i que ja havien explotat. «*Castellanofobia sólo comparable a la francofobia del momento*», podríem dir amb R. García Cárcel.⁷⁵ D'Albaret, de nou, ja havia escrit que «*les catalans et les aragonais ne voudraient pas être sous la domination de la France non plus que sous celle d'Espagne, mais voudraient avoir la protection du Roy pour avoir un Roy seulement pour eux*».⁷⁶

Com el 1689, a la Guerra de Successió la corona francesa intenta de controlar el moviment popular mitjançant la compra dels dirigents. El 1700, també segons D'Albaret, «*un des chefs des Baretins de la Vallée de Vik, vint chez le nommé Gervais [Girvès, parent de Rocafort], qui est de ce pays là ... qui a une pension du Roy, et lui dit de me faire seauvoir que s'il y avait quelque mouvement, on n'avait que l'advertir, que lui et les Baretins agiraient comme autrefois*».⁷⁷ I el mateix Rocafort, el 1705, havia proposat de fer allunyar els caps de la revolta de Vic cap a indrets «*moins suspectes*» donant-los «*quelque subsistance à chacun par manière de pension pendant la guerre*», i assegurava que ell tenia «*du credit parmy eux, et un des chefs de lui est un peu allié et il y travaillera de son mieux*».⁷⁸ El projecte d'atreure's miquelets catalans aprofitava l'avinentsa de la irregularitat dels pagaments a les files de l'Arxiduc en contrast amb el que cobraven els qui servien França.⁷⁹ Però malgrat que ara, també, l'objectiu era «*attirer aux partis de deux couronnes la plus part de ces gens là*»,⁸⁰ la voluntat popular i les classes dirigents catalanes, en general, estaven ben lluny de coincidir amb els propòsits del partit francès, tret d'una minoria dintre la

72. SHAT, A 1 1.884, núm. 62 (23-II-1705).

73. SHAT, A 1 1.800, núm. 43 (30-I-1704).

74. SHAT, A 1 1.891, núm. 127 (juny de 1705).

75. R. GARCÍA CÁRCEL, *Historia de Cataluña. Siglos XVI-XVII*, vol. 1 (Barcelona, Ariel, 1985), p. 176.

76. SHAT, A 1 1.466, núm. 6 (7-XI-1700).

77. *Ibid.*

78. SHAT, A 1 1.891, núm. 127 (juny de 1705).

79. *Ibid.*, núm. 386, D'Albaret (30-X-1705).

80. SHAT, A 1 1.888, núm. 313, Landorte (24-X-1705).

qual trobem els vells barretines i els seus descendents. El fill d'Enric Torres, Jaume, havia estat nomenat pel duc de Noailles, el 1694, lloctinent de la companyia de fusellers de muntanya de Sebastià Antic.⁸¹ Després d'haver abandonat la seva casa, el virrei Darmstadt l'indultà, a ell i els seus quatre germans.⁸² I el 1705 Jaume Torres reapareixia al servei de l'exèrcit filipista juntament amb els seus germans (Enric, Antoni i Josep), i com a capità de l'esquadra de miquelets de Centelles i Manlleu el 1713, formada per cinc companyies, la qual dugué a terme accions importants a les ordres de Bracamonte a les Guïlleries, al Montseny, al Congost i, el 1714, a Seva, Martorell, Collsuspina i en la defensa de Centelles contra els «vigatans». Com al seu pare, la casa li fou saquejada i cremada el febrer del 1714.⁸³ Ara el triomf borbònic li assegurava una bona posició en el nou règim. De la mateixa manera que a Rocafort, la casa li fou reconstruïda entre el 1713 i el 1719 amb una gran solidesa i un elevat dispendi a càrrec de la ciutat de Vic. Jaume Torres fou nomenat sots-veguer de Moià fins el 1719, quan, de nou, entrà en activitat militar al servei de l'exèrcit espanyol, aquesta vegada contra França. El seu fill Jacint continuà la trajectòria militar com a tinent d'un regiment d'infanteria. Rocafort, per la seva banda, com hem vist, actuà d'agent francès a Catalunya el 1705, i Josep Llavina, un altre dirigent barretina, fou capità a les ordres de l'exèrcit filipista i en acabar la guerra rebé el càrrec d'agutzil de la Reial Audiència el 1716 i de receptor general de Barcelona l'any següent.⁸⁴

Tal com ha apuntat Kamen, «els alçaments del 1688 van representar un paper molt important en la cadena d'esdeveniments que se succeeixen del 1640 al 1705».⁸⁵ Per tal d'entendre la revolta del 1705, i la mateixa Guerra de Successió a Catalunya, és d'una necessitat evident estudiar la darrera dècada del segle XVII fins el 1705 analitzant, entre altres qüestions que poden ser importants, els motius i l'abast del descontentament camperol, el malestar de les classes urbanes i rurals respecte a França i els projectes econòmics i polítics d'una burgesia puixant, però alhora, també, el ressentiment i la malfiança creixent envers un funcionariat castellà prepotent que tingué el màxim exponent en el virrei Velasco.

El 1705 les comarques on la revolta dels barretines havia trobat tot el seu suport no seguiren els seus antics dirigents, esdevinguts filipistes, però tornaren a enfrontar-se a l'exèrcit castellà.

81. Les Torres, plec «Segle XVIII» (1), Anne Julles Duc de Noailles, Peralada (4-x-1694).

82. Les Torres, plec «1.600» (10-iv-1698). Amb tot, el 1699 degué deixar la dona i els fills al Rosselló pel que es desprèn d'uns versos escrits per ell que parlen d'una Rosa «*que amais en tierras de fransia / pues amays en tierra buena / que rosellon se llevava*» (12-i-1699).

83. Les Torres, plec «Segle XVIII» (1), *Relación de servicios del capitán de Infanteria Don Jayme Torras, J. Verdugo (6-III-1729)*. També, *Codern de cartas escritas per diferents generals a Dn. Jaume Torras, capità de infantaria*.

84. J. ALBAREDA, *La guerra de Successió...*, p. 258. Josep Llavina havia arrendat la botiga de la carn de Centelles el 16-v-1696 (Arixu Episcopal de Vic, notari Josep Comes, 1696, ps. 295-302).

85. H. KAMEN, *op. cit.*, p. 11.